

První část eseje najdete [zde](#).

Imigrace a specifický případ Afriky

Možná by však bylo omylem hovořit o masové imigraci jako o volbě. Žádná západoevropská země se jí poslední půlstoletí nevyhnula, vytrvalé a zdrcující nechuti většiny veřejnosti navzdory. Půlstoletí evropské porodnosti pod úrovní reprodukce bylo také půlstoletím masové imigrace, ať už plánované (jako v případě německého náboru tureckých dělníků pro své průmyslové závody a doly), nebo živelné (třeba náhlá vlna arabských loajalistických „harkiů“ do metropolitní Francie po pádu francouzského Alžírsku v roce 1962).

Moderní Západ se nikdy neseťkal s tak mladistvou společností, jakou je dnešní Afrika.

Vyčíslit tempo proměny nemusí vždy být zrovna jednoduché: za čtvrtstoletí snah evropských zemí o vybudování soudržnější bruselské unie ztratila mezievropská migrace velkou část někdejšího oděru cizoty a někteří nadšení eurofederalisté ji proto dokonce dnes odmítají označovat za cizí. Některé země nabízejí snazší cestu k získání občanství než jiné, takže se potomci příchozích rychle přesouvají do kategorie „původního“ obyvatelstva, přinejmenším tedy na papíře. A protože demografickému poklesu čelí všechny země a migrace uvnitř EU tak není řešením pro nikoho, zaměřím se hlavně na imigraci neevropskou.

Ta už dlouhá léta probíhá rychlostí milionů nových lidí za rok. Bylo tomu tak už před rokem 2015, kdy Angela Merkelová rozevřela doširoka svou náruč Syřanům prchajícím před občanskou válkou, což do Německa v krátké době přilákalo milion příchozích z muslimského Blízkého východu. Už předtím ale do Německa přicházelo asi půl milionu Neevropanů ročně, do Británie 300 000, do Itálie 200 000 a do Francie i Španělska kolem 150 000. Švédsko coby model migrantům otevřené země předčilo dokonce i Německo Angely Merkelové, když tam každoročně přivítali skoro 100 000 lidí, téměř procento švédské populace. Ve Švédsku navíc tento proces probíhal déle než v ostatních zemích. Země přijímala uprchlíky z jednoho konfliktu za druhým: od skromných počátků v podobě přijetí židovských uprchlíků z Polska v roce 1968 se časem stala útočištěm mas utečenců před konflikty počátku 90. let na Balkánu. Když se tak v roce 2015 vydali na cestu do Evropy Syřané a další je brzy následovali, byly severské země obzvlášť laskavé. Dánsko jich přijalo 30 000, Norsko 28 000, Finsko 6 000 a Švédsko 163 000. 24]

Podobné demografické otřesy skoro bez výjimky znamenají také kulturní třenice. Švédsko se

dnes ocitlo v situaci moderním západním státům neznámé. Jestliže si v roce 2016 připadli mnozí Američané natolik přetížení 13-14 % 25] v cizině narozeného obyvatelstva, že se obrátili k Donaldu Trumpovi, aby se postavil se do čela jejich země, jaké chování lze asi očekávat od Švédska, ještě především venkovské monokulturní země, kde ale nyní žije skoro 19 % obyvatel, kteří se v zemi nenarodili? V nejedné evropské zemi tak stále hlasitěji zaznívají hlasy, že nedojde-li ke zpomalení tempa migrace, promění se časem úplně k nepoznání. Ve Švédsku už může v tuto chvíli být pozdě: dnes se tamní podíl muslimského obyvatelstva udává kolem osmi procent. 26] Podle projekcí Pew Research Center se tato cifra do poloviny století zvýší na 30 %, pokud bude příliv imigrantů pokračovat stávajícím tempem, 21 procent to pak má být v málo pravděpodobném případě, že by došlo k úplnému zastavení migračních kohoutků. 27] Už nyní se ale skoro třetina dětí v zemi rodí matkám cizího původu. 28]

Vliv, povětšinou muslimských, nově příchozích z Blízkého Východu a severní Afriky na evropskou kulturu je v politické imaginaci kontinentu poměrně tradičním a oblíbeným strašákem. Až v posledním desetiletí ale začali specialisté na migraci plně doceňovat potenciál subsaharské Afriky k tomu stát se zdrojem narušení ještě rozsáhlejšího.

V Africe přibývá obyvatel rychlostí v dějinách světa dosud nepoznanou. V roce 1960, prohlášeném za „Rok Afriky“, obývalo kontinent 278 milionů lidí. Toto číslo se do dnešních dní zpětinásobilo na 1,3 miliardy – a do poloviny století, za pouhou generaci, se má podle předpovědí odborníků OSN znovu zdvojnásobit. 29] Váha těchto čísel nespočívá jen v jejich nominální hodnotě, ale také kontrastu s trendy na západě Evropy, kde se počet obyvatel má snížit na vetchou asi půlmiliardu. Z čím větší blízkosti se na ni díváte, tím víc se vám z této proměny zatočí hlava. Saharský stát Niger měl v roce 1950 2,6 miliónů obyvatel, méně než newyorský Brooklyn. 30] V polovině tohoto století bude se 68,5 miliony lidnatější než Francie. 31] V té době už bude sousední Nigérie se 411 miliony početně značně převyšovat Spojené státy. V roce 1960 žilo v nigerijské metropoli Lagosu pouhých 350 000 obyvatel, méně než v Newarku. 32] **Lagos se od té doby zvětšil šedesátkrát, žije zde asi 21 milionů lidí a během jedné generace to má být ještě jednou tolik. Stane se největším městem světa, s populací někde na úrovni celého Španělska.**

Dostanou tito mladí lidé příležitosti podílet se na budování nové Afriky? Jen stěží si lze představit, jak by se do něj mohli zapojit všichni z nich – v Africe by totiž nejprve musela vzniknout asi půlmiliarda nových pracovních míst. Je proto velice pravděpodobné, že mnozí z nich se pokusí emigrovat do některé z bohatších částí světa a odtud posílat domů peníze. Nabízí se Evropa nebo USA, přičemž do Evropy se dá poměrně snadno dostat i bez letenky.

Tato migrace stále zůstává poměrně novým a malým fenoménem, který se spoléhá primitivní přepravu přes Středozevní moře na nafukovacích člunech a lodích záchranářů. Osm z deseti nejrychleji rostoucích zdrojů imigrace se však nachází v Africe. Loni (2018) se počet emigrantů globálně navýšil o 17 %, v oné osmičce afrických zemí ale o více než 50 %. Třetina obyvatel Nigérie, Ghany a Senegalů už nyní plánuje odejít ze své vlasti. 33]

Už dnes se ale jedná o téma s potenciálem změnit evropskou politiku. Před zatím posledními

italskými volbami v březnu 2018 přibývali imigranti do země rychlostí asi 200 000 za rok. Každým dnem u břehů přistávající stovky migrantů byly pro voliče dostatečně pádným důvodem připustit k vládě populistickou koalici s ostře protiimigračním vicepremiérem Matteem Salvinim. A zastavení přístupu člunů do italských přístavů, které migranty vybídlo zkusit štěstí ve Španělsku, se podílelo na nečekaném úspěchu protiimigrační strany ve volbách v Andalusii na sklonku roku.

Novinář a znalec Afriky Stephen Smith, který píše ve francouzštině, vydal pozoruhodnou knížku o africké migraci a jejím možném budoucím vývoji *Závod o Evropu* 34] (název odkazuje na **historický vývoj v Africe přelomu 19. 20. století**). Smith zde načrtává několik různých modelů toho, kolik Afričanů může nakonec do Evropy přijít. Připomíná, že mezi rokem 1850 (kdy měla Evropa 200 milionů obyvatel) a 1. světovou válkou (tehdy už jich tam žilo na 300 milionů), z tohoto kontinentu odešlo 60 milionů lidí, především do Spojených států. V Mexiku žilo v roce 1955 30 milionů lidí, 35] v roce 1975 už to byl dvojnásobek – ale během následující generace 10 milionů z tohoto přírůstku přibylo do Ameriky. Dnes 37 milionů mexických Američanů představuje 11,2 % obyvatel USA. 36] Kdyby se vývoj v Africe řídil mexickým příkladem, žilo by v polovině století v Evropě na 150 milionů lidí afrického původu.

Migrace může působit jako neodvratná, lavině podobná síla, ale **její nasměrování zdaleka nemusí být úplně nahodilé**. Skutečně rozsáhlá migrace má dva základní nezbytné předpoklady: zaprvé migranty s motivem i ekonomickými prostředky opustit svou domovinu a zadruhé existenci společenství, typicky diasporní komunity někde na Západě, ochotné nové příchozí uvítat a politicky jim připravit cestu. Jako dostatečně názorný příklad nám může posloužit americký stát Minnesota. Žije zde více než čtvrtina amerických Somálců, protože se zde v 80. letech usadila skupina podnikatelů z Mogadiša. 37] Při splnění těchto podmínek, tedy dostatku peněz na cestu a společenství připraveném ho přijmout, už tak člověka uvažujícího i migraci v podstatě nemá co odradit. Ano, při zdolávání Středozemního moře na gumových člunech se utopily tisíce lidí: šance zemřít se pohybuje kolem 300 ku jedné. Pro migranty to však při chladné rozvaze až takový strašák být nemusí – jak říká Smith, průměrná žena v Jižním Súdánu s pravděpodobností 60 ku jedné zemře při porodu. 38]

Mylné představy politických činitelů

Evropští političtí činitelé často příliš nerozumějí vnitřní dynamice moderní masové imigrace, což ovšem není nijak zvláště překvapující. Nahlížení na svět se u lidí odvíjí od demografie a „selský rozum“ společnosti lze tudíž rozložit na určité s věkem spojené formy emočního rozpoložení nebo intelektuálních tendencí:

Jistý počet lidí projevuje opatrnost (nebo moudrost) vlastního stáří.
Jistá část projevuje pragmatismus (nebo pružnost) středního věku.
Určitá část projevuje netrpělivost (nebo zápal) mládí.

Ve většině společností tyto tři prvky zpravidla bývají v nějakém alespoň přibližně rovnovážném stavu. Když se ale podíváme na současnou Afriku a Evropu, máme před sebou

dva kontinenty podle historického normálu věkově silně nevyvážené. Proto bychom měli od obou stran očekávat reakce klidně i výrazně odlišné od našich zažitých pojetí společenské racionality. Tak mladistvá společnost jako dnešní Afrika – moderní Západ se s takovou nikdy nesetkal – toho s vysokou pravděpodobností bude hodně požadovat, jednat zbrkle a s ochotou vyprovokovat krizi. Tak přestárlá společnost jako Evropa 21. století – a i ta je historické unikum – naopak nebude mít dost energie a idealismu a do popředí zde vystoupí sklony krize, před něž bude postavena, spíše omlouvat a ospravedlňovat, než je rozhodně řešit.

A Evropané tendence přehlížet podstatu i zlehčovat rozsah svých demografických nesnází skutečně projevují. Často mluví o tom, že migranty do Evropy táhnou zdejší „hodnoty“. Některé z nich možná ano. **Mnohem víc jich ale velmi pravděpodobně vábí vidina bohatství a slabosti, jejichž spojení pro ně Evropa ztělesňuje.** Když Evropané namítají, že se tempo imigrace od roku 2015 snížilo, projevují nemístnou lhostejnost. Nechtějí vidět, že imigrace je jevem odehrávajícím se ve vlnách, vyvolávaných událostmi mimo evropskou kontrolu. Nekonečné zástupy lidí roku 2015 spustila občanská válka v Sýrii, geopolitická katastrofa, která Evropu postavila před nepříjemnou volbu: přijmout miliony neplánovaných uprchlíků nebo vzbudit dojem bezcitnosti tváří tvář utrpení milionů civilistů.

Evropané před podobným dilematem jistě nestojí naposledy. K vyvolání krize ani není třeba válka, klidně může být spuštěna dopady změn klimatu. Vezměme si třeba Čadské jezero. Stephen Smith upozorňuje, že na něm existenčně závisí desítky milionů lidí. Jezero však kvapem vysychá. V současnosti dosahuje asi jen desetiny své rozlohy z roku 1960, a tak lze celkem oprávněně říct, že tu nebude věčně. 39]

Pokud a až ozbrojené konflikty skutečně propuknou, nasměruje současné působení demografických faktorů a mezinárodních dohod o uprchlících velmi pravděpodobně do Evropy další migranty. Války jsou zpravidla vedeny mladými muži. Medián věku je v subsaharské Africe 19,5 let, v USA 38 a v Evropě dokonce 43 let (v některých státech pak ještě vyšší a dále se zvyšuje). 40]

Demograf **Gunnar Heinsohn** přišel s takzvaným „indexem války“. Ten je vyjádřen jako číselný poměr mužů z věkové skupiny 15-19 a 55-59 let ve společnosti a naznačuje pravděpodobnost, s níž v dané společnosti vypukne válečný konflikt. Vycházel při tom z myšlenky, že starší skupina před důchodem pro dospívající zanechává jisté množství otevřených pozic. Index samozřejmě není dokonalým ukazatelem – nebere v potaz např. ekonomickou transformaci nebo vliv žen na čelných pozicích – ale v hrubých obrysech může být velice užitečný. Nízká hodnota značí, že pro nově příchozí na pracovní trh nebude pole nijak zvlášť nabitě. V Německu, kde každá následující generace dosahuje jen asi dvou třetin velikosti té předchozí, jak bylo zmíněno výše, je „index války“ 0,66. Relativně nízký pocit křivdy není jediným důvodem, proč tyto společnosti bývají nadprůměrně pacifistické. **Ve společnostech, kde mají rodiny po jednom nebo dvou dětech, padlý voják velice často znamená zánik celé rodinné linie.** 41] Heinsohnův model tak může alespoň zčásti pomoci odpovědět na otázku, proč i v čase stupňujícího se politického napětí a etnických třenic zůstává míra násilí v Evropě blízko svých historických minim.

V mnoha afrických zemích situace ale vypadá velice odlišně: index zde přesahuje hodnotu pět. Na každé volné místo si tak brousí zuby pět uchazečů, což zavdává hodně příčin k boji. Jak Heinsohn napsal ve svém provokativním článku z roku 2018, evropské puntičkářství společně s Ženevskou úmluvou o uprchlících OSN z roku 1951 lidi z válečných zón na Starý kontinent fakticky táhnou. **Jakmile tak v mladistvých státech skutečně propukne občanská válka, mají mladí lidé, kteří se předtím do Evropy z ekonomických důvodů dostat nemohli, náhle legitimní důvod k poskytnutí ochrany nebo azylu.** 42] Bez kompletního překopání evropských zvyklostí pak platí, že v podstatě všichni dorazivší zde zůstávají natrvalo. Příliv lidí z válkou rozervaných zemí bývá celkem drahý špás. Řadu z nich je třeba pečlivě sledovat (protože mají zkušenosti s užitím zbraní), nebo se o ně nákladně starat (jelikož na nich zbraně zanechaly trauma). **Otevřít jim náruč může politikům, kteří toho gesto činí, připadnout jako akt křesťanské lásky, v jeho důsledku však dochází k odklonu zdrojů, které by se jinak daly vydat na potřeby občanů-daňových poplatníků nebo nalezení ekonomicky více slučitelných migrantů.**

Evropané si jednoduše neuvědomují měřítko problému demografického vývoje Afriky. Opakují: populace Afriky se brzy zdvojnásobí. V roce 1960 měla jen 278 milionů obyvatel, větší polovinu velikosti Evropy. Za jednu generaci ode dneška, v roce 2050, zůstane Evropa na své asi půlmiliardě, zatímco Afriky bude pětinašobně početnější s 2,47 miliardami. Bude tam žít víc dětí mladších 9 let, než všech lidí v Evropě. 43] A co je nejdůležitější, stejně jako všech Evropanů tam bude žít i mužů ve vojenském věku. 44]

V Itálii, Španělsku i všude tam, kde se čluny plné afrických migrantů střetávají s evropskými policejními složkami, by člověk z mediálního pokrytí nabyt dojmu, že jde v zásadě o to, jestli se chovat lidsky k „hrstce“ (*manciata*) Afričanů, kteří jednoduše touží po lepším životě. **Naneštěstí jsou na omylu: v sázce je uvedení do pohybu mechanismu, kterým mohou do Evropy přibýt až stovky milionů lidí ve velice krátkém čase - a jakmile tento proces jednou začne, bude Evropa příliš slabá jej zastavit.** Jakmile se bavíme o migraci v tomto měřítku, otázka evropských „hodnot“ se kompletně vytrácí a nejistota, zda se Afričané dokáží asimilovat do evropských společností, odsouvá na vedlejší kolej nová: proč by se vůbec o něco takové měli pokoušet, když jejich vlastní, důvěrně známá kultura, bude mít (přinejmenším tam, kde se rozhodnou usadit) převahu?

Kterou cestou se Evropa vydá?

Mezinárodní migraci si nemůžeme představovat jako nějaký zevní fenomén, který evropské společnosti jen tak z ničeho nic „přepadl“. Je jen jednou ze stránek mezinárodního systému, který se utváří po desetiletí a na jehož vzniku měli Evropané nemalý podíl. Výše nastíněné rozdíly v porodnosti však nenajdeme jen mezi evropskými zeměmi a zbytkem světa, ale také v rámci jednotlivých zemí. Části Evropy, nejvýrazněji poznamenané neevropskou imigrací, zaznamenávají výrazně vyšší natalitu než lépe situovaná řídicí střediska globální ekonomiky: 2,47 dětí na matku na pařížském předměstí Seine St-Denis oproti 1,55 v pařížském centru; 2,17 na londýnském předměstí Barking and Dagenham, ale jen 1,32 a 1,24 v prominentních čtvrtích Kensington a Westminster. 45]

Tento mezinárodní systém, jakkoliv blahodárny snad byl jeho vliv na HDP během posledních 40 let, v podstatě Západ rozřal na dvě části – ekonomicky, sociologicky a (tím pádem) také ideologicky.

V globalizovaných částech velkých západních měst se tak ceny nemovitostí vyšroubovaly vysoko nad hladinu, kterou ještě před pár lety kdokoliv označil za myslitelnou. Platilo totiž nepsané pravidlo, že průměrná rodina zaplatí za své bydlení svůj tří- nebo čtyřletý příjem. Dnes se podle realitní služby Hometrack průměrný dům v Anglii a Walesu prodává za ekvivalent osmi ročních platů. 46] V Oxfordu je to třináct a v metropolitní oblasti Londýn dokonce více než čtrnáct ročních příjmů. 47] Při úvahách o evropském zapojení do globální ekonomiky Evropu zpravidla řadíme mezi centra boomu a dynamu růstu, protože nám jako první na mysli vytanou právě tato místa. Trochu zasunutá však zůstávají ona překrásná městečka v Burgundsku, která procházejí *de facto* evakuací nebo jihoitalské vesnice, kde radnice nabízejí domy na prodej za jediné euro, tj. „cenu šálku espressa“, jak to zformuloval autor melancholického článku pro londýnský *Observer*. Od kupujících jsou však očekávány nemalé investice od obnovy těchto objektů.48]

V každé z evropských zemí najdeme kus od obojího. Ve Španělsku probíhá současně stavební boom i vyklízení celých měst. 89 % Řeků a 88 % Španělů považuje emigraci ze své země za velký nebo poměrně velký problém. 49] Maďarsko a Itálie se zároveň pokoušejí zabránit imigraci i emigraci. Zatímco se Itálie chystá zavřít své jižní přístavy vlnám afrických migrantů, vesnice na jihu poloostrova se vylidňují tempem asi 50 000 lidí za rok. Demograf Massimo Livi-Bacci dodává, že v minulosti z italského jihu sice odcházelo i 150 000 obyvatel ročně, ale „v minulosti byla emigrace projevem energičnosti generací mladých lidí“, jejichž počty rostly tempem 1 – 1,5 % za rok. 50] Dnes se mají věci jinak. Ti, kdo jako podnikatelé nestojí u kormidla globální ekonomiky, musejí snášet její vrtošivé rozbourané vody – a není jich zrovna málo. V mnoha zemích mohou dokonce složit voličskou většinu, jak Evropané i Američané ostatně nedávno zjistili.

Evropská demografická krize se stala jak symptomem, tak příčinou rozdělené společnosti. V roce 2000 vydala **Populační divize OSN** (strana 159 – pozn. DP) zprávu zaměřující se na nejpálčivější problémy evropského obyvatelstva. Demograf Herwig Birg si ve své snaze data OSN vzal jako podklad pro výpočet, kolik imigrantů bude muset Německo do roku 2050 přijmout, aby si udrželo stabilní populaci. Vyšlo mu, že pro zachování stabilní populace by to bylo 17,2 milionu migrantů, pro stabilní populaci v produktivním věku 24,3 a pro zachování stávajícího poměru produktivních a důchodců dokonce 181,5 milionů imigrantů. 51] Toto poslední číslo vyvolalo jisté kontroverze, jedná se totiž o dvoj až trojnásobek celé německé populace. Asi nejkontroverznější na celém dokumentu byl ale už jeho název: **Replacement Migration** (*tedy nahrazení migrací/migrace v rozsahu výměny obyvatelstva*). 52]

Ten se stal symbol nového směřování úvah evropské veřejnosti o demografické proměně, která se kolem nich odehrává. **V novém století narůstají obavy a klesá důvěra v to, že navzdory ujištěním shora kultura jejich země masivní příliv přežije.** Zvláště ve Francii se tak o imigraci začíná hovořit jako o *Le Grand Remplacement* (**Velká výměna**), podle názvu knihy Renauda Camuse. Skoro ve všech zemích posílily antiimigrační populistické strany, jejichž

programovou vlajkovou lodí se stalo volání po zastavení soukolí masové imigrace, roztáčeného politiky i velkým byznysem. Evropské elity zareagovaly s obnoveným odhodláním učiněnou deklarací, že migrace prostě k moderní globální společnosti nerozlučně patří, což měl stvrdit tzv. Migrační pakt OSN z roku 2018.

Šestice evropských vlád jej odmítla podepsat. Nově vytvořená populistická italská vláda varovala, že jejich země coby nejbližší evropská pevnina libyjské námořní migrační trase nese na svých bedrech nesnesitelně těžké břemeno ubytování a živení všech nově příchozích na kontinent. Kvarteto zemí tzv. Visegradské skupiny (Maďarsko, Polsko, Slovensko a Česko) se všeobecnému evropskému nadšení přijímat migranty z cizích kultur vzpírá a rozdělování těch imigrantů, kteří v roce 2015 vyslyšeli pozvání Angely Merkelové, do jednotlivých zemí Unie tudíž odmítá. Nejedná se o nijak ojedinělé smýšlení: přesycení imigrací bylo zásadní pohnutkou pro vítězství zastánců odchodu Velké Británie z EU a Alternativa pro Německo – ještě před pár lety malá strana, která vznikla na protest proti německé finanční výpomoci zadluženým jihoevropským zemím jako Řecko – se po zaujetí protiimigračních pozic rychle stala největším opozičním subjektem v zemi.

Diskuse nad demografickým směřováním Evropy se dost zásadně liší od představ evropských vizionářů z časů podpisu Římské smlouvy (1957) nebo Maastrichtské smlouvy (1992). Téma populace a logicky i migrace se tak trochu natruc dostalo do centra evropské politiky. Ve druhé dekádě 21. století se tak etablovaly dva radikálně odlišné přístupy k tomu jak se evropské krizi postavit:

Zaprvé pokračovat v nastoupeném kurzu, přijmout, že žijeme ve věku masové migrace a věřit v proveditelnost fungující integrace. Tento postoj zastávají německá kancléřka Merkelová, francouzský prezident Emmanuel Macron a v podstatě kompletní Evropská komise.

Nebo:

Zadruhé pak zastavit či zpomalit imigraci a raději se spolehnout na kombinaci pobídek pro potenciální matky, delší pracovní dobu, navýšení efektivity práce technologií a nových způsobů uvažování o ekonomice, jako třeba módní „šťastný nerůst“ (*décroissance heureuse*). Symboly tohoto postoje se stali italský ministr vnitra Matteo Salvini a maďarský premiér Viktor Orbán

Bylo by však omylem označovat některou z těchto možností za „řešení“. Jsou to politické volby, odpovídající politické kultuře různých národů – a všechny evropské národy zatím jsou dostatečně demokratické na to, aby se jim takováto volba dala svěřit do rukou. **V polovině tohoto desetiletí se ale do popředí začala neodbytně drát také další zásadní otázka: co vůbec máme na mysli, hovoříme-li o „evropských národech“? K hrůze předáků Evropské unie i jejích řadových zastánců totiž nemalá část obyvatel kontinentu při hledání odpovědi nachází oporu ve svých starých známých národních demokraciích a starých známých národních identitách.** To už bude problémem zítřka – který se ovšem velice rychle blíží.

Poznámky:

^{24]} Christopher Caldwell, “Swedish Message.” *The Weekly Standard*. September 24 2018, s. 32-35.

^{25]} US Census. <https://www.census.gov/data/tables/2016/demo/foreign-born/cps-2016.html>
Tabulka 1.1: Celková populace ve všech věkových skupinách (2016) je 318 868; původní z toho 275 798

^{26]} “Europe’s Growing Muslim Population.” Pew Research Center, 29. listopadu 2017. s. 4.

^{27]} Ibid., s. 10.

^{28]} Michèle Tribalat, “Dernières projections de l’Institut de Statistique suédois.”

^{29]} United Nations Population Division statistics na: <https://population.un.org/wpp/DataQuery/>

^{30]} Population Pyramid. [<https://www.populationpyramid.net/niger/1950/>]

^{31]} United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2017). *World Population Prospects: The 2017 Revision, data z webu*. [<https://population.un.org/wpp/>]. Niger 1950: 2 559 703. 2050: 68 453 727. France 2050: 70 608 998.

^{32]} Biggest US Cities [<https://www.biggestuscities.com/1960>]

^{33]} Philip Connor, “International migration from sub-Saharan Africa has grown dramatically since 2010.” Pew Research Center, 28. února 2018.

^{34]} Stephen Smith, *La ruée vers l’Europe*. Paris: Grasset, 2018.

^{35]} Population Pyramid [<https://www.populationpyramid.net/mexico/1975/>].

^{36]} US Census Bureau. “Hispanic or Latino Origin By Specific Origin” (2017 American Community Survey 1-Year Estimates). Table B03001. Online na https://factfinder.census.gov/faces/tableservices/jsf/pages/productview.xhtml?pid=ACS_17_1_YR_B03001&prodType=table

^{37]} Smith. s. 144.

^{38]} Smith, s. 174-75.

^{39]} Smith, s. 154.

^{40]} David Pilling, “Demography is not always destiny.” *FT*, 17. srpna 2018. s. 9.

^{41]} Gunnar Heinsohn, projev pro Geneva Group, Berlin, 20. dubna 2018.

^{42]} Gunnar Heinsohn, “China überholt alle – und Europa schaut zu.” *Neue Zürcher Zeitung*, 10. listopadu 2018.

^{43]} 545 910 074, podle Population Pyramid [<https://www.populationpyramid.net/africa/2050/>].

^{44]} 505 600 933 podle Population Pyramid [<https://www.populationpyramid.net/africa/2050/>].

^{45]} Eurostat regional yearbook 2017, p. 45.

^{46]} Ben Chu, “UK houses now cost almost eight times average earnings, says ONS”

(Independent, 26. dubna 2018).

^{47]} Isabel Fraser, "London house prices now a record 14.5x average earnings, as Barclays reveals the fastest-growing areas," *Daily Telegraph*, 28. listopadu 2017.

^{48]} *Observer*, 27. ledna 2019, s. 32.

^{49]} Eline Schaart, "Most Europeans want less migration: survey", *Politico* 12. října 2018.

^{50]} Massimo Livi-Bacci, "State fermi per carità." Z webu neodemos.info: "in passato, l'emigrazione proveniva da esuberanti generazioni di giovani (che ancora negli anni '50 creesevano annualmente a ritmi compresi tra l'1 e l'1,5% all'anno).

^{51]} Birg, s. 376.

^{52]} United Nations Population Division. Replacement Migration: Is It a Solution to Declining and Ageing Populations? Paper 160. New York: 2000

Analýza Christophera Caldwellla *European Demographics and Migration* vyšla na stránkách projektu Hooverova institutu *Governance in an Emerging New World* 4. února 2019.